

LUGAS SZŐLŐTŐKÉK KÖZTERÜLETEKEN

TRELLIS GRAPEVINES IN PUBLIC AREAS

Turiné Farkas Zsuzsa ^{0000-0001-7770-9622 *}, Lévai Péter ⁰⁰⁰⁰⁻⁰⁰⁰²⁻¹³⁰⁶⁻³⁸⁸², Hajdu Edit ^{0009-0001-7719-032X}

Kertészeti Tanszék, Kertészeti és Vidékfejlesztési Kar, Neumann János Egyetem, Magyarország
<https://doi.org/10.47833/2025.1.AGR.005>

Kulcsszavak:

lugas,
levéllemez területe és méretei,
vesszők hossza,
hónaljajtások száma,
hónaljajtások elágazása.

Keywords:

trellis,
area and measurements of the
leaf blade (lamina),
length of canes,
number of axillary shoots,
branching of axillary shoots.

Cikktörténet:

Beérkezett 2025. január 31.
Átdolgozva 2025. március 10.
Elfogadva 2025. március 20.

Összefoglalás

A közterületeken a szőlőtőkék jól hasznosíthatók a díszítő értékű lugasok kialakításához. A közterületeken kevés lehetőség van a lugasok állandó ápolására, ezért a rezisztens fajták (alanyok, direkt szőlők, rezisztens fajhibridek) telepítését javasoljuk. Ezek fagyűrőek (téltre nem kell takarni) és növényvédelmet nem igényelnek. Dolgozatunkban vizsgáljuk a fajták kiválasztásához szükséges morfológiai paramétereket, valamint bemutatunk néhány példaértékű szőlőlugast. A vesszők mérete, elágazódásuk jellegzetessége, a lombfelület nagysága fontos tulajdonságok az árnyék- és a klímahatás szempontjából. A hónaljajtásokon fejlődő levelek mélyítik az árnyékoló hatást. A szőlő tőkeforma kialakításánál figyelembe kell venni a vesszők, hajtások elágazását.

Abstract

In public areas, grapevines are useful for creating ornamental trellises. There are few opportunities for constant maintenance of trellises, so the planting of resistant varieties (rootstocks, direct grapevines, resistant hybrids) is recommended. They are frost-tolerant (no need to be covered in winter) and do not require plant protection. In this paper, we examine the morphological parameters necessary for selecting varieties and present some exemplary grapevine trellises. The size of the canes, their branching pattern and the size of the canopy are important characteristics in terms of shading and climate effects. The leaves growing on the axillary shoots enhance the shading effect. When creating the shape of the grapevine, the branching of the canes and shoots should be considered.

1. Bevezetés

A Vitaceae (szőlőfélék) családjába 14 nemzetség több mint 900 faja tartozik. Többségük kúszó, liánnövény. Független támaszokat (falak, kerítések, támrendszerek) igényelnek, ezáltal kis alapterületen nagy zöldfelületet adnak [16]. A mérsékelt övben elsősorban a Vitis, az Ampelopsis és a Parthenocissus nemzetségek fajai élnek [12]. A legismertebb ide tartozó növény a Vitis vinifera (bortermő szőlő). Díszkertészetileg fontos nemzetség az Ampelopsis (borostyánszőlő) [9], Kínában rengeteg faja él [18], az Ampelopsis megalophylla (óriáslevelű borostyánszőlő) Vácrátóton megtalálható, jól érzi magát [9]. Pergolák, rácsok, kerítések gyors befuttatására alkalmas faj a kacsokkal kapaszkodó, nyírást jól tűrő Ampelopsis glandulosa (mirigyes borostyánszőlő).

* Kapcsolattartó szerző.
E-mail cím: turine.zsuzsa@nje.hu

Egyedülálló díszértékét különleges, sokszínű termései adják [17; 9].

A kúszó növényekkel bezöldített 1 m² zöldfelület 2,3 kg CO₂-ot 1,7 kg O₂-né alakít át [11]. A *Vitis vinifera* (bortermő szőlő) emberkísérő növény, minden lakott területen megtalálható. Már 6-7000 évvel ezelőtt az ókori Iránban, Örményországban, Egyiptomban, majd Görögországban, Itáliában, Turkesztán és Tadzsikisztán területén élő szőlőkedvelő emberek kezdtek foglalkozni a lugasokkal [12]. A mediterrán kertekben (pl. Görögországban, Egyiptomban, Olaszországban, a Szentföldön, Szíriában) már az ókortól kezdődően az illatozó virágok közé ültették a szőlőlugasokat és élvezték azok árnyékoló hatását. A történelmi városok közterületein (parkokban, templomok, kolostorok és régi épületek közelében, privát házak falaira kapaszkodva) a szőlőt lugasnak nevezték [2]. Oly régen termesztésbe vette az ember, hogy eredeti őshazájának határai ma már nehezen állapíthatók meg [6].

Számos ránk hagyott emlék (pl. Pécssett az Ókeresztény sírkamrák falainak freskói) bizonyítéka a szőlővel kapcsolatos ősi lugas kultúrának. A magyar nép még az őshazájában ismerkedett meg a szőlővel. A szőlőművelés mesterségét viszont a honfoglalás után a Kárpát-medencében élő földműves népektől tanulta meg. A szőlő, mint növény finom termése mellett szépítője környezetünknek, eszköze testi felüdülésünknek. A sorban ültetett szőlőtőkék a családi séta és szórakozás helyei [7]. Környezetünkben a szőlő az embert, de már a gyermekeket is a természet szeretetére, megismerésére nevei.

A futó, kúszó, azaz lián növények alkalmasak lugasok kialakításához. Az üzemi termesztésben előforduló szokásos tőkeformáknál nagyobb terjedelmű szőlőtőkék alkotják a szőlőlugast. Leggyakoribb lugasformák: a sátorlugas, a sétalugas, a bejárati lugas, a kapulugas, az ereszlugas, a terasz vagy erkély melletti lugas, a tetőlugas, a falak, kerítések eltakarására szolgáló lugas, az utcai lugas és a fali lugas [10].

A szőlőlugasok gazdag formavilágúak, funkciójuk az árnyék biztosítása, az épületvédelem és az esztétikai hatás. A tőkék kialakítása és fenntartása szerint megkülönböztetünk szabálytalan és szabályos lugasokat. A **szabálytalan lugasok** kialakítása egyedi [12]. Így a szőlő természetes növekedésében nincs annyira akadályozva lugas formájában, mint megmetszve. A lugas hosszabb életű, mint a metszéssel agyongyötört szőlőtőke. Lugassal (felfuttatással) kihasználhatjuk függőleges helyzetben lévő támaszok (falak, kerítések, kiépített támrendszerek) felületét utcák és kapuk mentén [1]. A **szabályos kialakítású kordonlugasokat** általában függőleges törzs és különböző szinteken kialakított karok alkotják. A kordonlugasok alkalmazhatók sétalugasok, pihenő lugasok és ereszlugasok kialakítására [12]. A Thomery-kordon lugas művelésmód a parkokban létjogosult, ámbár kialakítása bonyolult, mégis fenntartható lugasforma [15].

A lugas tőkék hajtásai legyezőszerűen terülnek el, ezért a napfény jobban bejárja, a gombabetegségektől mentesebb, kevésbé kell permetezni, ugyanakkor növényvédelme hatékonyabb. A lugasra nevelt tőkék kitétek a természet viszontagságainak, így a fagyoknak, mert magasságuk miatt télire nem takarhatók [13]. Ezért a fajta megválasztása több szempontból is fontos. Előtérbe kerülnek főként a növényvédelem szempontjából a lombrezisztens fajták, közöttük az alanyok, a direkt termők vagy a nemesített rezisztens fajhibridek.

Közterületi lugasokhoz ajánlható taxonok

Közterületi lugasokhoz kizárólag azokat a fajtákat ajánljuk, amelyek rezisztensek a szőlő kórokozóival szemben, vitálisan növekednek, fagyűrűre, zöldmunkáik egyszerűek és előnyös, ha nem hoznak termést. Fontos az alanyoknak a biotikus (filoxérával és fonálférgekkel szembeni) rezisztenciája és az abiotikus stressz hatásokhoz (klímaváltozáshoz) való adaptációja [14]. Lugasok kineveléséhez a rezisztens és termő hibridek is alkalmasak, de azoknál érdemes virágzás után a termésüket eltávolítani. A termésre odaszállnak a madarak és leverik a bogyókat, piszkítják a tőkék környezetét, a darazsak rágásukkal a bogyók ecetes rothadását okozzák, ami kellemetlen szagokkal jár. Mivel ezek a tőkék közterületeken tenyésznek, termésük szennyezett a járművek kipufogó gázaiktól, ezért emberi fogyasztásra alkalmatlanok. Tehát a termésükre nincs szükség, csak a díszítő értékeiket és árnyékukat hasznosítjuk. Közterületek lugasaihoz ajánlható taxonok:

alanyok (pl. *Vitis amurensis* RUPR., *Vitis coignetiae* PULL., *Vitis riparia* MICHX., Börner, Fercal, Teleki 5C) nagy a lombátruk, termést nem hoznak, viszont vitorláikkal, különleges leveleikkel, őszi lombszínükkel változatossá teszik a tájat.

direkt termők (pl. Concord, Othello, Izabella, Jaquez) vitális növekedésük, érdekesen szőrös vitorláik és leveleik dekoratívak [3].

rezisztens hibridek (pl. Bianca, Jázmin, Pölöskei muskotály, Solaris), erőteljesen nőnek, növényvédelemre nem szorulnak, szép megjelenésűek. Termést hoznak, ezért ezeknél a fajtáknál érdemes a fürtöket még fiatal korukban (virágzás után közvetlenül) eltávolítani.

A lugas kialakítása, nevelése közterületeken

A lugast nem oldalirányba, hanem függőlegesen, felfelé neveljük a szőlő természetes igényének megfelelően. A felfelé növekedésének csakis a magassági kezelhetősége szab határt. Ezáltal kisebb alapterület hasznosítható és több kar alakítható egy-egy tőkén. A lugas a mutatós díszítő értéke mellett kellemes pihenőhelyül is szolgálhat az alatta sétálóknak. Ahhoz, hogy időtálló, hosszú életű, nagy lombsátrú szép lugasokat neveljünk, érdemes annak munkálatait jól előkészíteni.

Nagy lombsátor csak termékeny talajban alakítható ki, ezért a tőkék kiültetése előtt a talajt tápdús szerves trágyával (érett istállótrágya, komposzt) gazdagítani kell, ami hosszú időn át tápanyagot szolgáltat a tőkéknek. Az ültetésre beszerzett szaporítóanyag egészséges, dús gyökérszerű, megfelelően fejlett legyen. Ősszel lombhullás után, tavasszal rügyfakadás előtt telepítsünk.

A tőkék közötti távolság inkább sűrűbb (1,0 m) mint ritkább legyen. A sűrű térállásnál a gyökerek inkább lefelé kényszerülnek növekedni, ami segíteni fogja a talaj mélyéből történő tápanyag- és vízfelvételt. Egyébként a gyökerek a tőkétől 20 m távolságra, és 8-10 m mélységre is behatolnak [8].

A tőkék támaszát érdemes, már a telepítés évében megépíteni. A támaszt lehetőleg fából vagy fémből készítsék el a környezethez illeszkedő szép formában. Az eltelepített dugványok hajtásait már a támrendszerhez rögzítve lehet nevelni és ápolni.

Az első két évben érdemes tavasszal a dugványokat csak 2 rügyre metszeni azért, hogy minél hosszabb és vastagabb hajtások/vesszők fejlődjenek, melyekből 3. vagy 4. évben kialakítható a tőkék törzse 2 m magasságban, és azon a szinten a kívánt kordonkarok. Éveken át kell nevelni ahhoz, hogy megfelelő magasságban és formában kialakuljon a kívánt lugas forma [5]. Gondoskodni kell stabil támaszokról. A támaszt lehetőleg olyan anyagból (fából, fémből) és statikailag úgy készítsük, ami megtartja a lugas tőke súlyát. Mivel a lugas díszítő eleme az adott térségnek (kertnek, parknak, sétánynak), fontos, hogy támasza is dekoratív legyen. Amennyiben a fent ajánlott fajtákat telepítik lugasnak, akkor növényvédelemre nincs szükség. A vegetációban azonban május közepén érdemes a hajtások ritkítását, a táمبرendezéshez történő igazításukat és rögzítésüket elvégezni. Amennyiben termő hibrideket telepítettünk, virágzás után érdemes a virágfürtöket a tőkék hajtásairól többször eltávolítani. A szőlővirág illata elbűvölően kellemes, semmi máshoz nem hasonlítható. Virágzaskor ezért is élvezetes a lugas környezetében időt tölteni.

Ősszel, lombhullás után szükséges a tőkék alatti területet a lehullott levelektől megtisztítani, és az összegyűjtött leveleket komposztálni. Mivel az ajánlott fajták fagyűrőek, ezért közterületeken a tőkék betakarása elhanyagolható.

2. Anyag és módszer

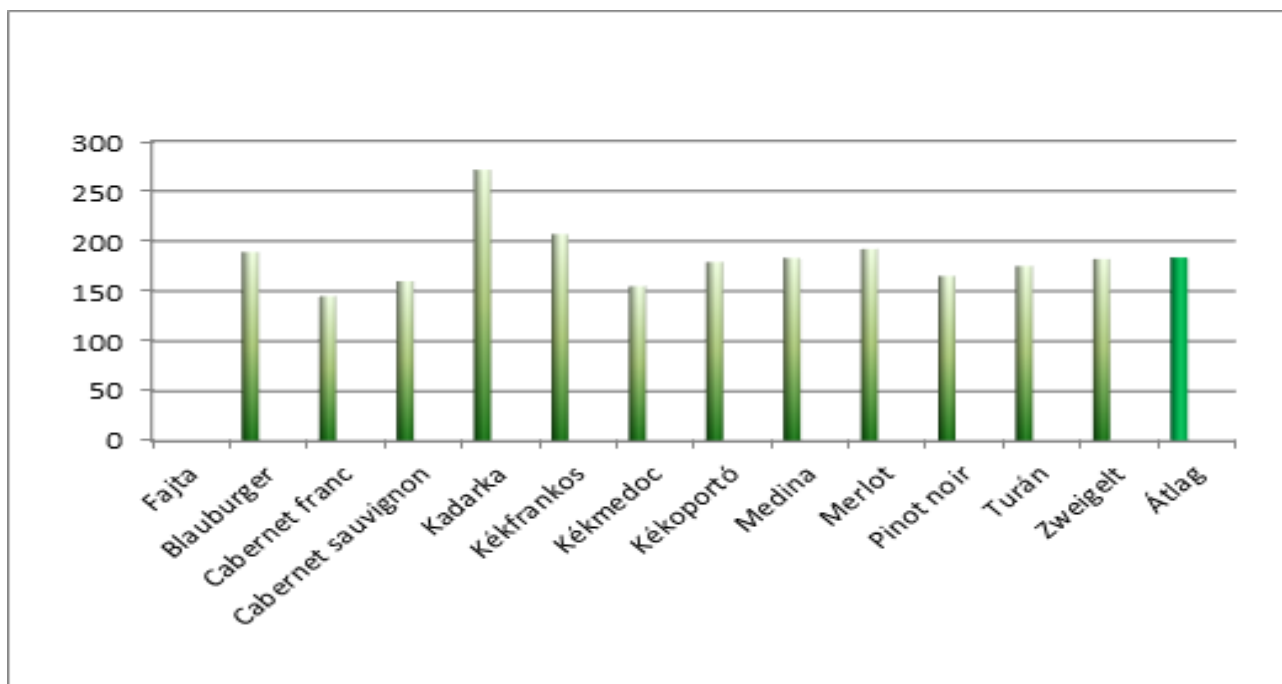
Kutatásunk során mértük a különböző szőlőfajták leveleinek méretét planiméterrel, fajtánként 10-10 db-ot. Minden fajta esetében 5-5 db vesszőn mértük mérőléccel a vesszők hosszúságát, az internódiumok számát és hosszát, a hónaljvesszők számát és azok eredési helyét. A mintavételi helyek homokon tenyésző szőlőültetvényekből származnak. A termő fajták ernyő-, az alanyok ferdehuzalos művelésűek. A mérési adatokból kiszámítottuk a különböző fajták levélfelületének nagyságát, valamint vizsgáltuk a levelek szőrözöttségét és a lugas szőlők mikroklíma befolyásoló szerepét. Az ország több városában (Gyöngyös, Kecskemét, Tokaj) felmértük a közterületeken található lugas szőlőket.

3. Eredmények

Levéllemez mérete

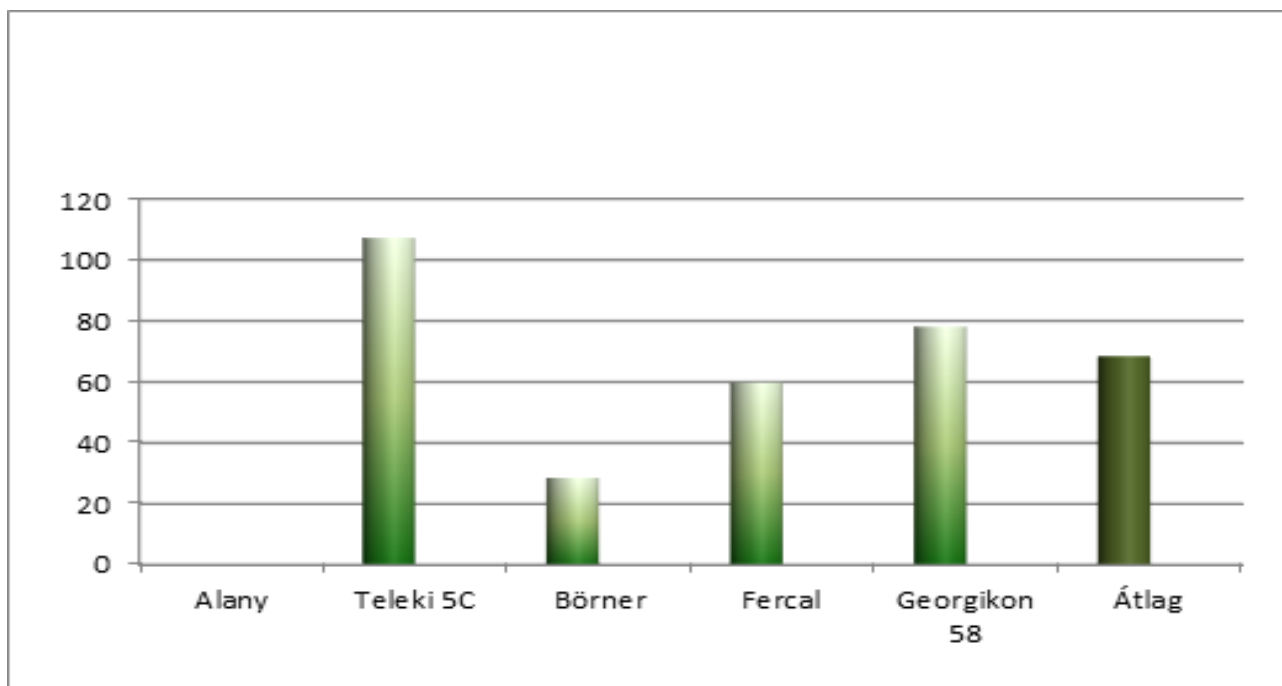
Minél nagyobb a levéllemez nagysága és minél több a levelek száma, annál nagyobb a tőke árnyékoló hatása. Ha a fajtára jellemző a hónaljajtás képződés, azzal szintén nő a növények árnyékolása.

A fajták levélmérete különböző. Ehhez egy példát szeretnénk bemutatni (1. ábra) a Medina rezisztens és mellette eurázsiai fajták levélfelületének adatairól. A termő fajták között a Medina levélfelületének értéke átlagköri.

1. ábra. Termő fajták átlagos levélfelülete (cm²) (Kecskemét, 2012.)

A 2. ábra az alanyok levélmérete közötti különbséget szemlélteti. Az átlag fölött van a Teleki 5C és a Georgikon 28 átlagos levélmérete, átlag alatti a Fercal és a Börner alanyok levéllemezeinek nagysága.

2. ábra. Az alany dugványok átlagos levélfelülete (cm²) (Kecskemét, 2012.)

Vesszőhossz, internódiumok száma és hossza, hónaljvesszők száma

A különböző fajták vesszőinek paramétereit az 1. táblázat tartalmazza. Az alanyok vesszői hosszabbak, mint a termő Bianca fajta vesszői. Rövid ízközök jellemzők a Georgikon 28, a Fercal és a Bianca fajta vesszőire. Legtöbb hónaljvesszővel rendelkezik a Georgikon 28 alanyfajta. Viszonylag kevés hónaljvesszőt fejleszt a Bianca és a Fercal.

1. Táblázat. A fajták vesszőinek jellemzői (Helvécia, 2025.január 8.)

Fajta neve	Vessző			
	hossza (cm)	internódiumok		hónaljvessző száma
		száma	hossza (cm)	
<i>rezisztens fajta</i>				
Bianca	98,02	16,7	5,87	4,4
<i>alanyok</i>				
Fercal	113,3	20,6	5,50	5,4
Georgikon 28	168,82	45,0	3,75	26,4
Teleki 5C	264,06	32,0	8,25	9,4
Teleki-Kober 5 BB	353,06	39,8	8,87	11,4
Teleki-Kober 125 AA	291,0	37,2	7,82	11,4

Hónaljvesszők eredési helye

A fajták hónaljvesszőinek eredési helyét a 2. táblázat tartalmazza. A Fercal és a Georgikon 28 alanyoknál a talajhoz közel jelennek meg az első hónaljvesszők. Ezzel ellentétben a talajtól távolabb közel 1 méterre mértük a Teleki-Kober 5BB alany első hónaljvesszőit.

2. Táblázat. A vesszőn az első hónaljvessző eredésének helye (Helvécia, 2025.január 8.)

Fajta neve	A hónaljvesszők eredésének helye	
	a vesszőn (nódusz helye)	első hónaljvessző a talajtól (cm)
<i>rezisztens fajta</i>		
Bianca	9-16.	52,8
<i>alanyok</i>		
Fercal	4-12.	22,0
Georgikon 28	8-43.	30,0
Teleki 5C	8-24.	66,0
Teleki-Kober 5 BB	11-24.	97,6
Teleki-Kober 125 AA	5-20.	39,1

Levélfelület

A különböző fajták számított levélfelületének nagyságát a 3. táblázat szemlélteti. A Georgikon 28, a Teleki 5C és a Teleki-Kober alanyok hajtásai rendelkeznek a legnagyobb levélfelülettel, hajtásonként több mint 3 négyzetméterrel.

3. Táblázat. A Bianca és az alanyok lehetséges levélfelületének nagysága (cm²)

Fajta neve	Levélszám (db/hajtás)	Hajtások száma (db/tőke)	Levélfelület (cm ² /levél)	Levélfelület (cm ² /tőke)
<i>rezisztens fajta</i>				
Bianca	16,7	10	77,6	12.959,2
<i>alanyok</i>				
Fercal	20,6	10	59,8	12.318,8
Georgikon 28	45,0	10	78,1	35.140,5
Teleki 5C	32,0	10	107,7	34.467,0
Teleki-Kober 5 BB	39,8	10	92,5	36.815,0
Teleki-Kober 125 AA	37,2	10	88,6	32.959,2

Levelek szőrözöttsége

A szárazságtűrés miatt fontos a levél fonákjának szőrözöttsége, ezt ampelográfiai szakirodalomból ismerjük. Minél szőrözöttebb (gyapjasan vagy nemezesen) a levél, annál inkább bírja a fajta a szárazságot. A szárazság a klímaváltozás miatt egyre gyakoribb jelenség Földünkön, de hazánkban is, figyelniük kell rá.

A szőrözöttség egy mikroklímát alakít ki a levéllemez szövetei és a szőrök között. Alatta található a gázcsere nyílások (sztómák), amelyeken keresztül történik a tőkék transzspirációja. Egy mm² levélfelületen fajtánként eltérően, de átlagosan 150-400 db sztóma található. A sztómák működését, azaz a vízzel történő gazdálkodás mértékét a szőrzet is szabályozza, leginkább csökkenti. A forróságban és aszályban létfontosságú a lugas szőlőnek és környezetének hűtése.

A levelek szőrözöttsége is fajtákra jellemző tulajdonság. Nagyon (nemezesen) szőrös levele van pl. a *Vitis coignetiae*, a *Vitis amurensis*, a Börner és a Fercal alanyoknak; a direkt termők között

az Izabella és az Othello leveleinek. A rezisztens fajtákra általában nem jellemző a levél fonákjának szőrözöttsége (pl. Bianca, Jázmin).

A lugas szőlők mikroklímát befolyásoló szerepe

A lugas szőlők árnyékoló hatása igen fontos, ezért beszélnünk kell a mikroklímáról és annak jelentőségéről. A mikroklíma a talajközeli légrétegek kb. 2 m-es magasságig terjedő tartománya, közelebről esetünkben a lugas tőkék körüli pár négyzetméteres terület klímája. Az igényekhez kialakított növényi mikroklíma eltér a környezeti légtér éghajlatától. A tőkék párolgása miatt nagyobb a hőelvonás, ezért a hőmérséklet mindig kisebb. Itt jegyezzük meg a szőlőtőkék jelentőségét a mikroklíma alakításában. Pl. egy város sűrűn lakott helyein, ahol meleg napsütésben az épületek téglái, beton elemei elnyelik a nap energiáját, a hőt visszasugározza a környezeti levegőbe. Ez az ún. városi hősziget (UHI) egyfajta mikroklíma, amit a növényzet viszonylagos hiánya okoz. A mikroklímát a növények gondos megválasztásával és elhelyezésével foglalkozó kertészek előnnyel tudják hasznosítani. A tőkék körüli területen két paraméterre: a hőmérsékletre és a levegő páratartalmára kell gondolnunk. A tőkék, a környezetük mikroklímáját úgy alakítják, hogy árnyékukkal a léghőmérsékletet csökkentik, leveleik transzspirációjával a levegő páratartalmát növelik. Így kellemessé teszik létükkel az emberek pihenését. A szélmozgás tudja ideiglenesen a szőlőtőkék körüli mikroklímát megváltoztatni [4].

Közterületi szőlőlugasok Gyöngyösön

Egy belvárosi utcában az út két oldalán alakítottak ki lugasokat. Az egyik oldalon alanyokat (Teleki 5 C) ültettek, melyek részben az út szélén parkoló autókra vetették árnyékukat. A nagy lombzatuk felfogta az utca porát, a házakba már a szőlő által valamelyest tisztított levegő jutott be. Ezek a tőkék elég öregek (kb. 15-20 évesek) és sajnos metszetlenek, ápolatlanok. Az elmúlt években a tőkén maradt vesszők az évi hajtásokkal összesen nem mutattak szép látványt.

Az út másik oldalán termő fajta (Leányka) lugas található. A tőkék metszése szakszerűtlen, mégis a tőkék szépen mutattak az út szegélyén. A törzsek rogyadoztak a szőlő számára nem megfelelő támasz mellett. A termésüket és a leveleiket ellepte a lisztharmat. A tőkék növényvédelem nélkül magukra voltak hagyva mindenféle zöldmunka nélkül. Ez az állapotuk rontotta díszítő értéküket.

Közterületi szőlőlugasok Kecskeméten

A Széchenyi városban, egy autóbuzsmegállóban ültettek szőlőtőkéket a várakozó hely üveg fala mögé, úgy tűnik, rezisztens hibrideket. A szőlőtőkék hajtásai már fél magasságig benőtték a megálló falát, s hajtásai már félárnyékot vetnek az ott várakozókra.

Egy családi ház kapubejárójánál szép lugas, „élő garázst” létesítettek autó beállónak termő- és vadszőlő vegyes ültetésével. Ez nem közterület, mégis az ilyen lugasok gyönyörködtetik az úton elhaladó embereket, akár a vegetációban a szép lombjukkal, akár télen a szőlő nyugalmi idején a vesszőikkel.

Egy Széchenyi városi társasház alatt található garázs bejáratánál mindkét oldalon szintén szőlőkordont létesítettek. Ezeket a tőkéket az emberek a növény szeretetével és a hasznosságukért ültették.

Közterületi szőlőlugasok Tokajban

Tokaj-hegyalja szívében, Tokaj városban három helyen is találtunk szőlőlugas közterületen. A Bodrog-folyó partján kétféle lugas fedeztünk fel. Ez a városrész egy sétáló, csendes terület, ahol az emberek kikapcsolódásra vágyanak.

Az egyik lugas a folyóparti autó parkolónál létesítették. Támrendszere hordóra emlékeztető formájú rozsdamentes fémből készült, amely stabil, hosszú évekig nagyszerű támasza a szőlőtőkéknek. Alatta, ülő padokat helyeztek el pihenés céljára. A meghajlított oszlopokon a huzalokat vízszintesen feszítették ki. A támoszlopok egyik oldalán szabad részt hagytak, biztosítva

a kilátást a romantikus hegyoldalra. A lugas árnyékát élvező emberek pihenés közben a tájban is tudnak gyönyörködni. A kiültetett szőlőtőkék alanyok, tehát a metszésen és némi zöldmunkán kívül nem szükséges gondoskodni az ápolásukról.

A Bodrog-partján vezető sétányon, egymástól kb. 50 m távolságokra alakítottak ki lugast. A tőkékhez a tájba illő, nagyon szép fából készített, rozsdabarna színűre kezelt faoszlopos támaszt helyeztek. A tőkék még fiatalok, szintén alanyok, az évről évre hosszabb hajtásaik kellemes árnyékot fognak adni az alattuk elhelyezett padokon pihenő embereknek. Ez a megoldás nagyon érdekes, ötletes, a sétáló vagy kerékpározó emberek számára szakaszonként biztosít árnyékot.

A vasúthoz vezető út mentén egy autóparkoló lezárására létesítettek lugas szőlősort. Kellemes mellette sétálni. A szőlősor függőleges lombfala elválasztja az autókat a járókelő emberektől. A lombfal nyáron szép zöld- ősszel pedig sárga színével hívja fel magára az emberek figyelmét és gazdagítja szépérzékét. A tőkék fajtája Furmint, ami reprezentálja a borvidéket. A tőkék növényvédelméről szükséges gondoskodni ahhoz, hogy a megjelenésük vonzó legyen. A tőkék alacsony kordon művelésű lugasra alakították.

4. Következtetések

A szőlőnek helye van a zöldfelületeinkben. A közterületeken a szőlőtőkék jól hasznosíthatók a díszítő értékű lugasok kialakításához, melyekkel kellemes pihenőhelyet, árnyékot biztosítunk az emberek számára. Az igényesen kivitelezett lugasok és kordonok kiemelt esztétikai és környezetvédelmi értékűek.

A fajták kiválasztásához fontos ismerni a morfológiai paramétereket: a levelek méretét, a vesszők hosszúságát, az internódiumok számát és hosszát, a hónaljvesszők számát és azok eredési helyét és a levélfelület nagyságát. Prioritást kapnak az alanyok és a rezisztens fajták (növényvédelmet nem igényelnek). A mért adatok jól jellemzik a fajtákat, ezért statisztikai elemzést nem végeztünk.

Újszerű megállapításunk kísérleti eredményeink alapján: a vesszők mérete, elágazódásuk jellegzetessége, a lombfelület nagysága fontos tulajdonságok az árnyék- és a klímahatás céljából. A hónaljhajtásokon fejlődő levelek mélyítik az árnyékhatást. A szőlőtőke formájának kialakításánál figyelembe kell venni a vesszők, a hajtások elágazását.

A Teleki-Kober 125 AA alany vesszőinek tapintása nagyon bársonyos, ami a felület sűrű szőrzetének következménye. A Bianca vessző színe különleges, lángoló vörösbarna, amely fokozza a dekoratív hatást.

Fontos a lugasok teherbíró, dekoratív tamberendezésének kialakítása, ami évről évre biztosítja a tőke súlyának megtartását és díszíti a környezetet.

Gyöngyösön a 'Leányka' fajtából telepített lugas bizonyítja, hogy közterületre - ahol nagyon minimális a tőkék ápolásának lehetősége -, csak rezisztens szőlőfajtákat érdemes telepíteni. A rezisztens fajtáknál kerülni kell a kékbogyóújakat, mivel szennyezik a környezetet. Az alanyok nagy levélfelülettel rendelkeznek, melyeknek nagy az árnyékoló hatásuk.

A Kecskeméten található lugasok igazolják, hogy a tőkék ápolásáról (tavasszal metszésről, a vegetációban pedig a hajtások válogatásáról) és rögzítéséről gondoskodni kell.

Köszönetnyilvánítás

Köszönjük a szőlővesszők méréséhez nyújtott önzetlen segítséget Diószegi Szilárdnak, a NEBIH Helvéciai Növényfajta-kísérlet Állomás telepvezetőjének és Szabó Attiláné kertészmérnöknek.

Irodalomjegyzék

- [1] Bakonyi K.: Lugasok, Kertészet és Szőlészet, 1975, 24 (46) 11.
- [2] Churchill S. E.: Ancient Mediterranean Pleasure Gardens Geographical Review, Vol. 19, No. 3, Jul. 1929, pp. 420-443 <https://doi.org/10.2307/209149>
- [3] Csepregi P. - Zilai J.: Szőlőfajta-ismeret és – használat, Mezőgazdasági Kiadó, 1989, Budapest, ISBN: 9632326636

- [4] Ellis, C.J.; Eaton, S. Microclimates hold the key to spatial forest planning under climate change: Cyanolichens in temperate rainforest. *Global Change Biology* 2021, 1–12. <https://doi.org/10.1111/gcb.15514>
- [5] Fader, W.: *Wein in unserem Garten*, BLV Buchverlag GmbH and Co.KG, 2009, München ISBN 978-3-8354-0495-3,
- [6] Fráter E.: *A biblia növényei*, Scolar Kiadó, 2020, Budapest
- [7] Horvát S.: *Szőlő a házikertben*, Mezőgazdasági Könyvkiadó Vállalat, 1975, Budapest.
- [8] Kozma P.: *Szőlőtermesztés*, Mezőgazdasági Kiadó, 1966, Budapest
- [9] Kósa G.: *Ígéretes cserjék és fák a hazai kertekben*, Mezőgazda Kiadó, 2021, Budapest
- [10] Kriszten Gy.: *Szőlőlugas*, Mezőgazdasági Kiadó, 1988, Budapest ISBN: 9632340442
- [11] Lepple A.: *A szárazságtűrő kert*. CSER Kiadó, 2023, Budapest ISBN 978-963-278-722-0
- [12] Lőrincz A. – Sz. Nagy L. – Zanathy G.: *Szőlőtermesztés*, Mezőgazda Kiadó, 2015, Budapest ISBN 978-963-286-712-0
- [13] Marton D.: *A csemegeszőlő*, Borászati lapok kiadása, 1943, Budapest.
- [14] Ollat, N., L. Bordenave, J.P. Tandonnet, J.M. Boursiquot, and E. Marguerit. 2016. Grapevine rootstocks: Origins and perspectives. *Acta Horticulturae* 1136 (1136):11–22. <https://doi.org/10.17660/ActaHortic.2016.1136.2>.
- [15] Rakonczás N.: *Szőlőtermesztés*, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2014, Debrecen
- [16] Schmidt G. (szerk.): *Növények a kertépítészetben*. Mezőgazda Kiadó. 2003, Budapest, ISBN: 9632860624
- [17] Tóth I.: *Lomblevelű díszfák, díszcserjék kézikönyve*, Tarkavirág Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., 2012, Dunaharaszti
- [18] Xiang, H., Wu, X., Liu, X., Xu, S., Jin, J., and Huang, L.: The first fossil seed of *Ampelopsis* (Vitaceae) in South China. *Front. Ecology and Evolution*, 2023, 11, 1130586. <https://doi.org/10.3389/fevo.2023.1130586>